

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3.

Fylke: Nord - Trøndelag;

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nordli.

Emne: Brynet.

Bygdelag: Næmdalen.

Oppskr. av: Roland Aagård

Gard: Skogli.

(adresse): Nordli

G.nr. 8 Br.nr. 6

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Sp. 1.

I eldre tid bruktes bare 'hein'. Med hein forståes naturlig stein, brutt ut av berg. Bergarten kunne variere fra grov og hard, til den fineste blåhein. Hvorfra blåheiner ble skaffet kjenner en ikke til, men brukbare vanlige grovheiner fandtes ved Harbekken i Nordli. En bedre kvalitet var de såkaldte 'Bjørkvassheiner', som ble brutt ut i Bjørkvatnet, (ca. 5 km. fra Riksgren sen, på svensk side. 'Ei' slik hein var 7-8 tommer lang, 1 tomme til $1\frac{1}{2}$ tykk og ca. 2 tommer bred, tilhugget med mest mulig skarpe kanter. Å bruke heina kaltes 'å hein'.

Sp. 2.

Fremdeles er heiner mest almindelig, særlig for ljà og lign. redskaper. Bryne, kalles kunstige lagede heiner, og bruken kalles 'å bryn'. Ca. 1920 begyn- fabriklagede bryner å komme i handelen og blir no brukt i stor utstrekning. For bryning av ljà, ble fra, så langt tilbake en kjenner, brukt hjemmelagede bryner. Disse var laget stykke tre, av fasong som en hein, med uthuling på begge sider, hvori ble heldt en kokende masse av sammenblandet grankvae og finknust slipesten. Slike bryner brukes delvis også enda, og er særlig effektiv for ljàbryning ved myrslått.

Stein til heiner var det enkelte som brøt ut og laget heiner ferdig for salg. For øvrig se under 1.

Sp. 3.

Ja, alle skjæreredskaper må engang imellem ha en omgang på slipesteinen. Etterpå blir de så kvasset med hein eller bryne.

Sp. 4.

Annen tynning enn sliping helt ukjent.

Sp. 5.

Andre enn runde slipesteiner kjennes ikke til å ha forekommet her. Slipesteinen stod hjemme ved huset undtagen når myrslått lå så langt fra gården at folkene ikke kunde bo hjemme om natten, men bo ved slått i lengere tid. Da ble en mindre slipestein tatt med og monteret på arbeidsstedet.

Sp. 6.

Det beror på hvor god materell det er i ljàen. De norske ljàer som no fabrikeres kan til nød greie å holde en økt uten ny sliping, hvorimot tidligere

fabrikata, særlig håndsmidde, svenske, kunde holde skarp egg i dage uten ny sliping. Kjender personlig ett tilfelle hvor en mann brukte samme ljaen på myrslått fra mandag til lørdag aften, og enda var den brukbar. Smergelbryner kan no delvis erstatte slipesteinen for kortere tid i de tilfeller hvor slipesteinen ikke er forhånden.

Sp. 7. Som regel bare ei hein eller ei bryne. Se forøvrig under sp. 1. Bare bryne.

Sp. 8. Her i bygda har det i manns minne vært bruk å feste ljaen til orvet med en jernring hvor en slår inn en trekloss som presser ljaen mot orvet. Det er da et øyeblikks sak å ta ljaen løs for sliping. Derimot brukes hein eller bryne når ljaen sitter i orvet. Svenske innflyttere brukte derimot å feste ljaen til orvet med med taug og trekjiler. Dette var selvfølgelig et stort tidsspilde, likesom festet også ble mindre solid. Under slike forhold ble ljaen slipt sittende i orvet. Men de tok snart bygdens skikk også de.

Sp. 9. En tar ljaen i venstre hånd og orvets annen ende støttes mot marken. Med høyre hånd føres så bryna eller heina skrå fremover og nedover, engang på hver side av eggen. Stutturv finnes, men er forholdsvis ukjent her.

Sp. 10. Bryna eller heina ble simpelthen stukket inn under kvivbeltet som så holdt den fast. Enkelte kunde også holde den i venstre hånd sammen håndtaket i orvet.

Sp. 11. Ukjent.

Sp. 12. -

Sp. 13. Slipesteiner, bryner og heiner fuktet alle bare med vann.

Sp. 14. Nei.

" 15. Ukjent.

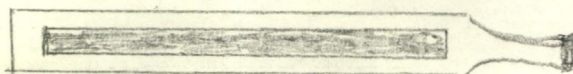
" 16. "

" 17. "

" 18. Nei.

" 19. Ukjent.

" 20. Nei.

Hjemmelaget bryne.

